

За мить щастя (стисло)

Олесь Гончар

Було перше повоєнне літо. Втомлені, але щасливі солдати йшли від свого табору повз мадярське містечко Рангуні. Навколо ясніло жито, було спокійно і радісно, широчіло роздолля, від могутності якого так і хотілось крикнути весело так, щоб відлуння покотилось навкруги, так, як не можна було кричати на війні, що змушувала людей припинити та жити, не привертаючи уваги до себе. І ось чується голосне, повне життя "Го-го-го!". Це був артилерист Сашко Діденко, що сидів на бочці-водовозці і час від часу щось собі насвистував, наспівував. Груді хлопця були повністю вкриті медалями, незважаючи на незначний вік.

Згадувались йому історії однополчан, їх любовні пригоди у медсанбаті або з місцевими красунями. А яка доля випала йому? Молоді роки його припали на війну, і єдиною дівчиною, з якою він знався, була гармата. Скільки вони пережили разом! І в бруді побували, і на плацдармі, і попід хмарами. Отож через бої зовсім не знаходив він часу на дівчат споглядати. А зараз наступили мирні часи, і їхав він спокійно на бочці-водовозці красивий, молодий, спраглий й самотній.

Сашко дивиться вперед. Все навкруги виблискую пшеничним житом. Раз — і щось червоне, ніби жар, промайнуло між житом біля незакінченого полукіпка. Декілька секунд — і загорілі руки завершують полукіпок, поклавши на його вершечок останнього снопа. Із-за нього вийшла дівчина: чорне волосся вільно спадає на плечі, загорілі ноги виблискують, і палахкотить, як полум'я, червона кофтина. Вона зважливо позирала на Сашка (як йому здалось) й прийнялась пити воду з глека, все ще дивлячись на хлопця. Потім відклала глечика і сміливо усміхнулась у бік Сашка, ніби питаючи: "Хочеш — напою і тебе?"

Ще дві жниці вийшли з жита і почали сміятись до хлопця, натякати на щось йому жестами. Але він не звертав на них уваги. Його цікавила лиш та, що в даний момент сором'язливо стояла збоку, не підтримуючи поведінку сусідок, що мужнім усміхом покликала його перша.

Сашка кинув віжки, спустився на землю й направився у бік дівчат. Лукаві молодичі, сміючись, розбіглись хто куди, і лиш одна залишилась стояти на шляху. Діденко йшов до неї, налаштований на пустощі, залицання, але веселого нічого не побачив у очах мадярки. Там був лиш глибокий сум, поєднаний з душевною спрагою і ніжністю. Червона кофтинка розлазилась на її тілі, було видно оголені перса, і ніщо в дівчині не боялось цього солдата. Вона поглядом вказала йому на глечик з водою, що стояв між снопів, але він не взяв його, а лиш спитав ім'я дівчини. "Лорі. Ла — ри — са", — відповіла вона.

В руках Лариса крутила соломинку, Сашко взяв ту соломинку, не відчувши хоч краплю опору, поклав руку дівчини у свою і ласкаво повторював її ім'я. Вона не пручалась, лиш з ніжністю поглядала на молодика так, ніби усе життя чекала саме на

нього.

Сашко помітив на її голові сиву волосину. Що ж змусило її посивіти так рано? Вони щось промовили один одному, на різних мовах, але так, що сказане було зрозуміле обом.

Йому хотілось навіки прихистити її, ніколи не відпускати руки. Її вишневі уста були довірливо близько, тож він припав до них. Здалось, ніби вона саме цього і чекала. Дівчина відхилилась на снопи і віддячувала Сашка спраглими поцілунками.

Не встиг він відпустити її, як вона з жахом в очах подивилась за спину Сашка, прокричала щось попереджувальне. Хлопець повернувся і побачив незнайомця, що з гнівом в очах летів на нього з блискучим серпом у руці. Чоловік — зрозумів молодик. Він усвідомив неминучість смерті, якщо не будуть вжиті якісь заходи, і дістав свій пістолет. Пролунав постріл. Ввечері Діденко вже був на гаупвахті.

Його допитували за закритими дверима: що стало причиною його поведінки? Першим припущенням допитувача було вино. У містечку було дуже багато виноробів. А у літній час вони якраз звільнюються від торішнього вина, щоб наповнити тару свіжим. Ось і могли навмисне напоїти хлопця. Але він на це загадково відповів: "Хміль, та не той, щовидумаєте."

Бойові товариші Діденка повністю підтримували хлопця, приносили тому цигарки. Була б їх воля, вони не тримали би і ночі Сашка під замком. Що таке один постріл у ревнивця? До цього були тисячі пострілів у ворогів!

Єдине, що знали друзі про дівчину — її ім'я. Сашко теж не знав нічого більшого, але міг розповідати про свою Ларисочку годинами, про її ясні очі, про золоті снопи та вогневу кофтину. Часто солдати збирались коло його землянки та слухали чарівну оповідь.

Вже гуртом і відтворили історію життя Лариси: вона родом із бідної родини, єдине, що подарувала їй доля, — це краса, ось і віддали її заміж за старого чоловіка, що перекрив їй усю молодість, не давши насолодитись нею сповна. Їй нікому було віддати свою любов, ніжність, що накопилась за роки юності. Побачивши біловолосого артилериста, дівчина не стримала душевних поривів, зрозуміла, що саме на нього чекала увесь цей час.

Усі захоплювались жінкою. Чи кожна може так відкинути умовності та правила, віддати себе всю почуттям?

Кажуть, кохання змінює людей. І справді Сашко враз став добрішим, щедрішим, взагалі, найбагатшим у світі, він мріяв посадити кохану на свою водовозку и майнути містом, організувати весілля. Але його мрійливі слова перервав один з друзів: "Закон цього не дозволяє." І справді виявилось, що в країні заборонений шлюб з іноземками.

Тим часом звістка про вбивство чоловіка Лариси набула розповсюдження по всій державі. Люди були обурені діями окупаційних військ. Вбивство чесного католика! Гвалт над дружиною! І хоч сама Лариса була на мітингах і казала, що то її гріх, а не солдата, суспільство згуртувалось проти Сашка Діденка. І сама дівчина мало не постраждала від рук родичів померлого, врятував її священник, що серед розлюченого

натовпу крикнув: "Omniavincitamor!" ("Все перемагає Любов!").

Сашкову справу вже розглядав військовий трибунал, який присудив йому смертну кару. Тепер тільки одна людини могла змінити його долю. Справа передалась до Москви.

Сашко перестав сприймати безтурботно те, що відбувалося навколо нього, але все одно відчував, ніби це – непорозуміння, що згодом вичерпає себе, і він буде вільним.

Одного ранку біля гауптвахти з'явилась вона. Більше не горіла на ній червона кофтина, не світилися очі. Була одягнута у темне, боса, розпатлана. Вона намагалась пройти через вахту, але її не пускали. Цілий день Лариса намагалась знайти шлях до коханого, але нічого не вдавалось, адже на вахті стояли у більшості новачки-поповненці, що були не з тих, хто впустив би незнайомку. Але наступними днями охорону покращили за рахунок артилеристів – друзів Сашка, і ті вирішили влаштувати побачення коханцям.

У цей день вона нікому не здавалась красунею – просто бідна, змучена жінка. Але для Сашка вона була найгарнішою, найкращою у світі, бо, побачивши її руки, простягнені через амбразуру, він аж заплакав від щастя.

"Зіронько моя! Циганочко! Ясонько! Оченя моє каре, щастячко рідне моє!" — мовив він і обцілював її роботящі ручки. Вона щось відповідала йому ніжно солов'їною мовою.

Вартові нагадували Ларисі, що вже час йти, але вона не могла відвести очей від Сашка. Вони дивились один на одного і плакали. Дівчина припала тілом до амбразури, щоб бути ближчою до коханого і гладила його посіріле лице.

Наступного дня прийшли вісті з Москви: вирок залишається у силі.

Дошило. Багато народу збиралось на узліссі, щоб закінчити справу Сашка Діденка: військові, родичі загиблого, представники влади.

Зазвичай перед смертною карою злочинник сповідується священику. Але тут не знайшлося попа, тому Сашку судилась остання розмова з колишнім комбатом Шадурою. Командир витягнув кисет з тютюном, вони закурили, і між ними відбулась розмова:

— "Ну от, Діденко. Воювали ми з тобою не один день, воювали на совість, ніхто не дорікне. Що ж цевиходить? На смерть за Батьківщину йшов, а тепер сам заплямував її?"

— А що казати!...

— Ця жінка. Хто хоч вона? Чи то у вас аж так серйозно?

— Я люблю її.

Комбат зітхнув, кашлянув, і знову вони помовчали.

— Треба ж було їй підвернутись тобі, — з досадою сказав комбат.

— А я не шкодую. Вітчизну, те, що є найсвятіше в людини. Хіба ж я хотів зганьбити?! Та коли вже так виходить. Коли виходить, що тільки смертю й можна ту пляму змити. То що ж, я готовий."